

PŘEDVOLEBNÍ KAMPAŇ RAKOUSKÉ SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE NA PODZIM 1971

MIROSLAV ŠEPTÁK

V období po druhé světové válce soupeřili o prvenství v pomyslném rakouském politickém ringu sociální demokraté a lidovci. Navzdory vzájemné rivalitě dokázali najít konsenzus a v letech 1945–1966 dokonce vytvořit na celostátní úrovni společnou (velkou) koalici. Klíč k úspěchu na počátku sedmdesátých let 20. století spočíval v adaptaci na proměny rakouské společnosti. Jak socialisté, tak lidovci doufali v nalezení správných koncepcí, jejichž střet patřil mezi zásadní vnitropolitické události v alpském státě.

Předložená studie si klade za cíl analyzovat intenzivní fázi předvolební kampaně Socialistické strany Rakouska (Sozialistische Partei Österreichs, SPÖ) v kontextu voleb do Národní rady v říjnu 1971. Uvedený celostátní souboj o důvěru elektorátu znamenal bezpochyby jeden z významných vnitropolitických mezníků druhé republiky, nicméně dobové politické komunikaci věnoval dosavadní výzkum dosud jen okrajovou pozornost. V textu budu vycházet ze třech zásadních pojmů (segmentace, targeting a positioning) většiny úspěšných předvolebních kampaní moderní fáze.¹

Nejpodrobnějším příspěvkem o předvolební kampani v roce 1971 zahrnujícím také stručnou zmínku o sociální demokracii zůstává starší práce Norberta Hölzla.² Nástin tehdejší politické komunikace z pohledu rozhlasového vysílání přináší Tina Plasilová.³ Jinak přínosná monografie o designu rakouských politic-

-
- 1 Mezi nejvlivnější autory rozdělení jednotlivých fází vývoje marketingových technik v politice patří Pippa Norrisová. Americká politoložka rozlišuje tři vývojové etapy: premoderní, moderní a postmoderní. Moderní fázi spojenou s nástupem televize vymezuje od padesátých let 20. století. Norris, Pippa: *The evolution of election campaigns: Eroding political engagement?* Cambridge 2004, s. 3–7.
 - 2 Hölzl, Norbert: *Propagandaschlachten. Die österreichischen Wahlkämpfe 1945 bis 1971.* Wien 1974, s. 163–171.
 - 3 Plasil, Tina: *Klare Verhältnisse für ein modernes Österreich. Die Nationalratswahlen 1970 und 1971. Die Radio-Berichterstattung des ORF über Wahlkampf und Wahltag bei den Nationalratswahlen 1970 und 1971.* b. m., b. r., s. 55–59, dostupné z: https://www.mediathek.at/fileadmin/Bibliothek/Journale_Aufsaeetze/Wahlen_70_71/joua_Wahlen.pdf [19. 3. 2024].

kých stran v období druhé republiky z pera politoložky Lore Hayekové věnuje vybranému tématu pouhou jednu stranu.⁴

Zásadní zdroj informací vypovídající o vnitřní atmosféře strany představují zápisy z předsednictva SPÖ. Tento dosud ve společenských vědách nevyužitý druh materiálu není veřejnosti přístupný. S největší pravděpodobností nebyl předán ze stranického správního archivu do veřejných archivů pečujících o dokumenty trvalé hodnoty z proveniencí SPÖ.⁵ Zkušenosti z využití obdobných materiálů křesťanskodemokratické Rakouské lidové strany (Österreichische Volkspartei, ÖVP) vyvolávají další související otázky. Zápisy z předsednictva budou pravděpodobně dochovány v lepším případě mezerovitě. Jejich přístupnost omezuje ochrana osobních údajů žijících osob, ledaže by všichni z nich souhlasili se zpřístupněním. Dalším limitujícím aspektem může být přílišná stručnost příslušných dokumentů. Ve studii jsem zohlednil alespoň dostupné záznamy z jednání lidovců – hlavního soupeře sociálních demokratů. Obsahová analýza dobových, většinou stranických periodik, slouží jednak k přiblížení jednotlivých stanovisek politických subjektů a jednak představovala jednu z nejdůležitějších platforem tehdejší politické komunikace.

Situace před parlamentními volbami

Za zásadní příčinu úspěchů sociální demokracie na počátku sedmdesátých let pokládám efektivní vnitřní i vnější změny způsobené prohrou v parlamentních volbách v březnu 1966. SPÖ tehdy poprvé od druhé světové války zasedla v Národní radě v opozici. Počátkem února 1967 přistoupila k odvážnému kroku zvolením nového předsedy strany Bruna Kreiského. Zkušený politik dokázal vtisknout socialistům reformní a dynamický profil. Podařilo se mu transformovat SPÖ z výrazně třídní na integrační stranu (catch-all party), čímž její zvýšil šance na úspěch v rámci segmentace volebního trhu.⁶ Někdejší ministr zahraničí věděl, že se nestačí opírat pouze o důvěru pracujících, ale je nutné oslovit voliče všech socioekonomických skupin bez ohledu na to, zda bydlí na venkově nebo ve městech. Sociální demokracie připravila v koordinaci s 1 400 experty návrhy reformy vzdělání, právních předpisů nebo veřejné správy.⁷

4 Hayek, Lore: Design politischer Parteien. Plakatwerbung in österreichischen Wahlkämpfen. Wien – Münster 2016, s. 64.

5 Jedná se o Verein für Geschichte der Arbeiterbewegung a Stiftung Bruno Kreisky ve Vídni.

6 Segmentace znamená rozdělení volebního trhu do jednotlivých homogenních segmentů charakterizovaných například společnými preferencemi, chováním a vlastnostmi.

7 Rathkolb, Oliver: Transformation der SPÖ, 1966–1970. In: Transformation der österreichischen Gesellschaft und die Alleinregierung von Bundeskanzler Dr. Josef Klaus, ed. Franz Schausberger. Salzburg 1995, s. 198–209.

V parlamentních volbách proběhnuvších 1. března 1970 se úspěšně sebestylizovala do role výlučného garanta moderního a prosperujícího Rakouska v sedmé dekádě 20. století. Z uvedených pohnutek vycházelo také hlavní volební heslo socialistů „*Volte moderní Rakousko*“. Předvolební plakáty charakterizovala nadčasová vizualizace; kombinace tradiční červené barvy s oranžovou působila moderním a dynamickým dojmem jakoby vystřižená ze společenského týdeníku.⁸ Hlavní předvolební heslo doplňovali „*obyčejní*“ lidé s nadějí a optimismem v tváři vyjadřující tak důvěru v program a schopnosti socialistů.⁹ Březnové parlamentní volby v roce 1970 poprvé výrazněji ovlivnila prezentace kandidujících subjektů v televizi. Rakouská stanice ORF premiérově ve své historii vysílala vzájemnou konfrontaci dvou adeptů na funkci spolkového kancléře.¹⁰ Kreiského mediální kvality a zdatnost představovala jednu z ingrediencí úspěchu, na kterém stavěla sociální demokracie rovněž v budoucnu.¹¹

Výsledky souboje o mandáty v Národní radě způsobily doslova vnitropolitickou senzaci. Na základě předchozích zkušeností se předpokládalo, že lidovci sice nedokážou obhájit nadpoloviční většinu, nicméně i přesto zvítězí. Navzdory všem predikcím obdržela nejvíce hlasů sociální demokracie. K nečekanému výsledku napomohla kombinace hned několika aspektů: provedení vhodné personální a programové inovace v kombinaci s moderním politickým marketingem, vůdcovskými i mediálními kvalitami lídra Bruna Kreiského a konečkonců chyby lidovců v předvolební kampani.¹² K další překvapující události došlo o několik

8 Jedná se například o plakát „*Wählen Sie das moderne Österreich. SPÖ. Fortschrittliche Bildung. Aufstieg für jeden, alle sollen es besser haben*“, dostupné z: 50 Jahre Alleinregierung Kreisky. Ein Rückblick in Wahlplakaten, <http://www.vga.at/zeitfenster/kreisky-50-jahre-alleinregierung/> [19. 3. 2024].

9 Srov. například Arbeiter-Zeitung Nr. 29, 5. 2. 1970, s. 10, inzerát: Wählen Sie das moderne Österreich. SPÖ. Steigende Kaufkraft. Ein gesundes Leben; Nr. 36, 13. 2. 1970, s. 11, inzerát: Wählen Sie das moderne Österreich. SPÖ. Moderne Industrien, sichere Arbeitsplätze, stabile Währung; Nr. 42, 20. 2. 1970, s. 13, inzerát: Wählen Sie das moderne Österreich. SPÖ. Fortschrittliche Bildung. Aufstieg für jeden, alle sollen es besser haben; Nr. 45, 24. 2. 1970, s. 6, inzerát: Wählen Sie das moderne Österreich. SPÖ. Mehr und bessere Wohnungen – erreichbar für alle.

10 Televizní diskuse mezi tehdejším spolkovým kancléřem a lídrem ÖVP Josefem Klausem a Brunem Kreiským proběhla 28. ledna 1970. K tomu srov. TV-Duell Kreisky-Klaus, 28. 1. 1970, dostupné z: <https://tvthek.orf.at/history/Die-Aera-Kreisky/6284171/TV-Duell-Klaus-Kreisky/6240661> [19. 3. 2024].

11 Müller, Wolfgang C.: Bruno Kreisky. In: Die Politiker. Karrieren und Wirken bedeutender Repräsentanten der Zweiten Republik, ed. Herbert Dachs – Peter Gehrlich – Wolfgang C. Müller. Wien 1995, s. 357.

12 K průběhu parlamentních voleb 1. března 1970 srov. průlomovou studii Kriechbaumer, Robert: 1966 und 1970 oder die Wende der österreichischen Innenpolitik. In: Österreichs Innenpolitik 1970–1975. Österreichisches Jahrbuch für Politik, Sonderband 1, ed. Robert Kriechbaumer. Wien – München 1981, s. 5–13; Plasil, T.: Verhältnisse, s. 8–27. Novější interpretaci na základě

týdnů později. Koaliční jednání navzdory všeobecnému očekávání obnovení úspěšné a fungující spolupráce velké koalice skončilo nezdarem. Následně spolkový prezident Franz Jonas 21. dubna 1970 jmenoval menšinovou vládu socialistů s tichou a dočasnou podporou menší Svobodné strany Rakouska (Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ).¹³

Spolkový kancléř Bruno Kreisky od počátku svého působení v nové funkci kalkuloval s možností vypsání předčasných parlamentních voleb ve vhodnou chvíli. Usiloval o to, aby jím vedená vláda získala u veřejnosti pověst praceschopného kabinetu, který nemá obavy provést dlouho odkládané reformy. Zároveň si uvědomoval vratkou pozici v Národní radě. Svobodní zdaleka nepodporovali menšinovou vládu nezištně a Kreiského ochota vyjít jim vstříc měla své hranice.¹⁴ V neposlední radě sledoval kancléř, jak se lidovci dokáží vyrovnat s nezvyklou opoziční rolí.

Na počátku léta 1971 dospěl k závěru, že nastal nejvhodnější okamžik pro nové rozdělení karet voliči. Kreiského kabinet profitoval ze všeobecné hospodářské konjunktury i rozpočtové disciplíny předchozí čistě lidovecké vlády. Provedl některé důležité reformy, čímž veřejnosti názorně ukázal, jak socialisté vládou bez ohledu na zájmy koaličního partnera. Například v oblasti rodinného práva došlo k zrovnoprávnění nemanželských dětí.¹⁵ Velké popularity mezi nastupující generací dosáhl zkrácením povinné vojenské služby z devíti na šest měsíců a šedesát dnů. Jednobarevný kabinet také dokázal, aby Národní a Spolková rada schválily zrušení přijímacího řízení a kontroverzního třináctého školního roku na všeobecných vzdělávacích školách. Z iniciativy a za podpory FPÖ prosadila sociální demokracie tzv. malou volební reformu zohledňující vyšší míru poměrnosti při přepočtu hlasů na mandáty.¹⁶

Důležitým zlomem v Kreiského úvahách o budoucím vnitropolitickém vývoji se staly prezidentské volby v dubnu 1971. Úřadující hlava státu podporovaná

zohlednění zápisů z předsednictva ÖVP nabízí Höbelt, Lothar: Die Zweite Republik Österreich und ihre Besonderheiten. Wien – Köln – Weimar 2020, s. 234–235; Šepták, Miroslav: Rakouská lidová strana a parlamentní volby v roce 1970. *Moderní dějiny. Časopis pro dějiny* 19. a 20. století 29, 2021, č. 1, s. 248–258; týž: Rakouská lidová strana v povolebním šoku (březen–květen 1970). *Studia Historica Nitrense* 28, 2024, č. 1, s. 75–89.

13 Arbeiter-Zeitung, Nr. 93, 22. 4. 1970, s. 1, Die erste sozialistische Regierung im Amt. Programm großer Reformen.

14 Höbelt, L.: Republik, s. 236.

15 Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich Nr. 342/1970, Bundesgesetz vom 30. Oktober 1970 über die Neuordnung der Rechtsstellung des unehelichen Kindes, 87. Stück, s. 1797–1805

16 Kriechbaumer, Robert: Die Ära Kreisky. Österreich 1970–1983 in der historischen Analyse, im Urteil der politischen Kontrahenten und in Karikaturen von Ironimus. Wien – Köln – Weimar 2004, s. 48.

socialisty Franz Jonas získala 52,8 procent platných hlasů, když porazila někdejšího ministra zahraničí a kandidáta lidovců Kurta Waldheima. Pod vlivem této události pokládal Kreisky zisk absolutní majority za možný, udrží-li si socialisté téměř všechny Jonasovy voliče.¹⁷ Kromě toho spolkový kancléř zamýšlel využít přetrvávající desorientovanost i vnitřní nejednotnost konkurenčních lidovců.¹⁸ Dne 14. července uvolnila Národní rada po několikahodinové debatě hlasy SPÖ a FPÖ cestu k předčasným volbám schválením příslušného návrhu.¹⁹ K celostátnímu souboji o přízeň voličů mělo dojít v neděli 10. října 1971.

Bruno Kreisky prokázal velmi dobrý odhad situace. Sociální demokracie vstupovala do předvolební kampaně v pozici jasného favorita. Podle jednoho z interních průzkumů lidovců provedeného v období mezi 13. až 24. červencem podporovalo sociální demokracii 47 procent oprávněných voličů. Naproti tomu ÖVP, resp. FPÖ mohly vykázat přízeň pouhých 35, resp. 5 procent elektorátu. Počet nerozhodnutých voličů odhadoval průzkum na 13 procent, z nich většina tíhla k podpoře sociální demokracie.²⁰ Třebaže i tato sonda do veřejného mínění byla výrazem momentálních preferencí elektorátu, hovořila jasnou řečí; sociální demokracie disponovala před hlavním pronásledovatelem – lidovci – pohodlným náskokem. Vedle přesvědčivé bilance Kreiského vlády k tomu přispěla i neúspěšná podpora Waldheima během prezidentských voleb a turbulentní, mediálně podrobně probíraný 14. sjezd ÖVP. V kontextu dlouhotrvajících debat, kdo bude novým předsedou lidovců a generálním sekretářem, přispěl u části veřejnosti k posílení následujícího dojmu: ÖVP se zabývá svými vlastními problémy a starosti „běžných“ obyvatel ztrácí ze zřetele pod vlivem vnitřní řevnivosti.²¹ Nebylo nutné mít sociologické nebo politologické vzdělání, aby

17 Kriechbaumer, R.: *Ära*, s. 49.

18 O vnitřní atmosféře u lidovců vypovídají také některé výstřížky z novin uchovávané v Národní archiv, fond Ministerstvo zahraničních věcí – výstřížkový archiv, Praha, III. část (1945) (1952–1987), karton č. 2813, například Konitzer, Hanni: Österreichs Volkspartei sucht ein Führungsteam. In: Frankfurter Allgemeine Zeitung 30. 4. 1971; Neue Zürcher Zeitung 23. 5. 1971, Führungssorgen der Volkspartei in Oesterreich; Marker, Ulrich B.: Österreichs Volkspartei sucht den Mann der Reform. In: Die Welt 7. 6. 1971. Z odborné literatury: Kriechbaumer, Robert: Die ÖVP unter Hermann Withalm 1970/71. Österreichs Innenpolitik 1970–1975. Österreichisches Jahrbuch für Politik, Sonderband 1, ed. Robert Kriechbaumer. Wien – München 1981, s. 83–99; Stifter, Gerhard: Die ÖVP in der Ära Kreisky 1970–1983. Innsbruck – Wien – Bozen 2006, s. 42–44, 47–50.

19 Stenographisches Protokoll, Nationalrat, XII. Gesetzgebungsperiode, 52. Sitzung, 14.–16. 7. 1971, 14. 7. 1971, s. 4162–4240.

20 Karl von Vogelsang Institut, Wien, f. Österreichische Volkspartei (nezpracováno), Protokoll über den Bundesparteivorstand vom 9. 8. 1971, s. 3, Kohlmaier, s. 11, Steinbauer, (dále jen KvVI, BPV). Za poskytnutí záznamů z jednání předsednictva ÖVP děkuji Johannesu Schönnerovi z Karl von Vogelsang Institutu.

21 KvVI, BPV 9. 8. 1971, s. 3, Kohlmaier.

směrodatní představitelé jak SPÖ, tak ÖVP pochopili výchozí pozici obou soupeřů do intenzivní fáze předvolební kampaně. Lidovci museli zvládnout několik týdnů před parlamentními volbami bez výraznějších zaváhání s přesvědčivým vystupováním jejich lídra Karla Schleinzera,²² aby zvrátili pomyslné misky vah ve svůj prospěch.

„Nechajte pracovať Kreiského a jeho tím“

Sociální demokracie postavila předvolební kampaň na dvou hlavních heslech. První „*Jasné poměry*“ vyjadřoval připravenost SPÖ sdělit zřetelně elektorátu, jaká politika bude realizována po volbách. Současně měl motivovat voliče k maximalizaci podpory nejlépe formou zisku absolutní většiny mandátů v Národní radě.²³ Druhé motto „*Nechajte pracovať Kreiského a jeho tím*“ umístěné na červeném podkladě použila v krátké době podruhé²⁴; zamýšlela tím upozornit elektorát, že pokud chtějí, aby pokračovala dosavadní práceschopná vládní formace, musí jí projevit důvěru ve volbách.

SPÖ zahájila intenzivní fázi předvolební kampaně 1. září 1971 tiskovou konferencí Bruna Kreiského. V rámci setkání s novináři vysvětlil význam pojmu „*jasné poměry*“. Neopomněl přitom striktně odmítnout jakoukoli spolupráci s Komunistickou stranou Rakouska.²⁵ Zdařile tím stejně jako během předcházejících voleb „*ulomil hrot*“ jednomu z častých motivů lidovecké propagandy. Zřetelné vymezení vůči komunistům učinilo varování před vznikem jednotné levicové fronty pouhým „*plácnutím do vody*“. Lidovci tak přišli o jeden z motivů, proč právě jim voliči projevovali důvěru.²⁶

22 Karl Schleinzer (1924–1975), 1962–1975 poslanec Národní rady, 1961–1964 ministr obrany, 1964–1970 ministr zemědělství a lesnictví, 1971–1975 předseda ÖVP, zemřel při automobilové nehodě. Schleinzerova osobnost by si zasloužila kritické a pramenně podložené zhodnocení. Srov. kolektivní monografie z pera členů lidovců nebo ÖVP blízkých osob. Heindl, Gottfried – Magenschab, Hans: Für Österreich – das Vermächtnis von Karl Schleinzer. Wien 1975; Bacher, Herbert a kol.: Karl Schleinzer – Der Mann und das Werk. Wien 1983; Pisa, Karl: Karl Schleinzer. In: Die Politiker. Karrieren und Wirken bedeutender Repräsentanten der Zweiten Republik, ed. Herbert Dachs – Peter Gehrlich – Wolfgang C. Müller. Wien 1995, s. 513–519.

23 Arbeiter-Zeitung Nr. 203, 2. 9. 1971, s. 1, Kreisky: SP bereit zur Alleinverantwortung.

24 Na základě rozhodnutí rakouského Ústavního soudu z června 1970 došlo 4. října téhož roku k opakování voleb do Národní rady ve třech vídeňských obvodech, přičemž lidovci ztratili jeden mandát ve prospěch Svobodných. K tomu srov. Die Nationalratswahlen vom 1. März 1970 nach der Wiederholungswahl vom 4. Oktober 1970 in der Wiener Wahlkreisen Nr. 1, 3 und 5. Ergänzungsteil, ed. Bundesministerium für Inneres. Wien 1971. K tehdejší volební kampani SPÖ a ÖVP srov. 50 Jahre Alleinregierung Kreisky. Ein Rückblick in Wahlplakaten, dostupné z: <http://www.vga.at/zeitfenster/kreisky-50-jahre-alleinregierung/> [19. 3. 2024].

25 Bruno Kreisky inicioval v říjnu 1969 přijetí tzv. Eisenstadtského prohlášení, v němž vyloučil jakoukoli formu spolupráce s rakouskými komunisty. K tomu srov. Arbeiter-Zeitung, Nr. 229, 3. 10. 1969, s. 1, Die Sozialisten stets gegen jede Diktatur.

26 Stalo se tak například při parlamentních volbách 1966 a 1970. Hayek, L.: Design, s. 62, 64.

Podstatnou část tiskové konference věnoval Kreisky lidoveckým stížnostem na údajně protiústavní konání parlamentních voleb. Zemští hejtmané za ÖVP Eduard Wallnöfer²⁷ a Josef Krainer starší²⁸ požadovali, aby rozdělení mandátů proběhlo na základě sčítání obyvatel Rakouska z 12. května 1971 a nikoli podle výsledků z roku 1961. Spolkový kancléř označil požadavek lidovců za technicky neuskutečnitelný. Zpracování výsledků sčítání obyvatelstva si i navzdory pomoci moderní výpočetní techniky vyžadovalo zhruba osm měsíců, přičemž bylo nutné vyhodnotit přibližně 70 tun formulářů.²⁹

V úterý 7. září zasedala ve vídeňské čtvrti Floridsdorf Stranická rada sociální demokracie s cílem schválit kandidátní listinu pro nadcházející parlamentní volby. Bruno Kreisky přednesl referát „*Před velkými úkoly*“, v němž delegáty seznámil s vizí proměn Rakouska v sedmdesátých letech.³⁰ K hlavnímu cíli socialistů ve volbách řekl: „*Pokud rakouští občané dají SPÖ tak vysokou důvěru, která jí umožní nést veškerou odpovědnost, pak je socialistická strana přirozeně připravena sestavit vládu sama.*“³¹ Jinými slovy řečeno, Kreisky pokládal zisk nadpoloviční většiny za reálný cíl. Jako příklad uvedl nárůst podpory SPÖ v parlamentních volbách 1970 o 5,8 procentních bodů. Podaří-li se získat k tomu ještě dalších 1,5 procentních bodů, budou mít socialisté nadpoloviční majoritu poslaneckých mandátů v Národní radě.

Zasedání Stranické rady sloužilo také k prezentaci volebního programu s názvem „*Pro moderní Rakousko a jeho lidi*“.³² Nepřekvapí, že socialisté jako jediná z kandidujících politických subjektů zdůrazňovali úspěchy Kreiského vlády. Nechyběla zmínka o stabilním rakouském šilinku, růstu hrubého národního produktu v roce 1970 o 7,1 procenta, zvýšení výkupních cen mléka o 25 grošů,

27 Eduard Wallnöfer (1913–1989), 1949–1987 poslanec tyrolského zemského sněmu, 1963–1972 člen předsednictva ÖVP, 1963–1987 tyrolský zemský hejtman. K jeho osobě srov. Fallend, Franz: Eduard Wallnöfer. In: Die Politiker. Karrieren und Wirken bedeutender Repräsentanten der Zweiten Republik, ed. Herbert Dachs – Peter Gehrlich – Wolfgang C. Müller. Wien 1995, s. 594–600.

28 Josef Krainer starší (1903–1971), 1948–1971 štýrský zemský hejtman, 1958–1971 člen předsednictva ÖVP, 1965–1968 poslanec Spolkové rady. Ke Krainerovi srov. Mantl, Wolfgang: Josef Krainer. In: Die Politiker. Karrieren und Wirken bedeutender Repräsentanten der Zweiten Republik, ed. Herbert Dachs – Peter Gehrlich – Wolfgang C. Müller. Wien 1995, s. 336–343.

29 Arbeiter-Zeitung Nr. 203, 2. 9. 1971, s. 3, Es gibt nur ein Ergebnis: Das endgültige. Sčítání lidu proběhlo v Rakousku 12. května 1971. Na základě něho ztratily spolkové země Vídeň a Dolní Rakousko tři, resp. jeden mandát. Naproti tomu Horní Rakousko, Salcburko, Štýrsko a Tyrolsko získaly o jeden mandát navíc, tedy země, kde byli tradičně silnější lidovci. Rakouský ústavní soud 15. října 1971 odmítl veškeré stížnosti na neregulérnost parlamentních voleb, včetně lidoveckých námitek.

30 Arbeiter-Zeitung Nr. 208, 8. 9. 1971, s. 1, Kreisky: Österreich europareif machen.

31 Cit. dle: Arbeiter-Zeitung Nr. 208, 8. 9. 1971, s. 3, „*Ein Österreich der Wohlfahrt für alle*“.

32 Für ein modernes Österreich und seine Menschen. SPÖ Liste 1, b. m. b. r. [1971].

podstatné valorizaci vdovecké penze i podpory na dítě, prodloužení státem garantované doby dovolené ze dvou na tři týdny, a navýšení minimálního příplatku za přesčasy z 25 procent na 50 procent hodinové mzdy. Ani reforma trestního a občanského práva nebo změny ve školství a v neposlední řadě u nastupující generace velmi populární zkrácení prezenční vojenské služby, nemohly zůstat opomenuty.³³

Kromě bilance Kreiského vlády zahrnoval volební program SPÖ především následující priority.³⁴ Zaprvé snahu o likvidaci chudoby v Rakousku formou znatelného zvýšení penzí a posílení sociální solidarity. Zadruhé opatření proti předčasnému úmrtí prostřednictvím zintenzivnění vyšetření vedoucích k včasnému odhalení rakoviny, cukrovky a tuberkulózy. K tomu měla pomoci obsáhlá reforma nemocniční sítě od spolkových zemí až po místní úroveň v kombinaci se zvýšenou osvětou o rizicích nadměrného užívání alkoholu, nikotinu a jiných návykových látek.³⁵ Třetí programový pilíř se skrýval pod heslem „*Učinit Rakousko připravené na Evropu*“ (Österreich europareif machen). Znamenal postupné snížení rozdílů mezi alpskou republikou a nejnadvýšejšími státy Evropy pomocí kombinace konkrétních opatření. Zahrnovaly pokračování konsolidace státního rozpočtu, udržení nízkého růstu cen, podporu investic do veřejného sektoru, daňovou reformu realizovanou po etapách, racionalizaci i modernizaci práce zemědělců v horách a efektivnější koordinaci dopravy.³⁶

Lidovci prezentovali ze všech kandidujících stran nejobsáhlejší program formou 107 návrhů pro Rakousko. V některých zamýšlených opatření byli konkrétnější než socialisté. Například slibovali zřízení 90 000 nových míst v mateřských školkách, výstavbu 50 000 bytů ročně a zvýšení průměrné obyvatelné plochy u novostaveb na 90 metrů čtverečných, nárůst výdajů na výzkum na dvě procenta hrubého národního produktu nebo zavedení zvláštního „*příplatků pro nejstarší*“ pro všechny občany od dosažení 80 let života.³⁷

SVobodní zvolili stejně jako socialisté stručnější formu volebního programu. Více než SPÖ kladli důraz na racionální a úspěšnou veřejnou správu, podporu středního stavu v podnikání, střídme zásahy státu do života společnosti a odměňování zaměstnaných podle pracovního výkonu. V oblasti evropské integrace za-

33 Tamtéž, s. 4–7.

34 Arbeiter-Zeitung Nr. 210, 10. 9. 1971, s. 1, Die Ziele der SPÖ: Kampf gegen die Armut, gegen „*Tod vor der Zeit*“, für die Europareife.

35 Für ein modernes Österreich und seine Menschen. SPÖ Liste 1, b. m. b. r. [1971], s. 9–11.

36 Für ein modernes Österreich und seine Menschen. SPÖ Liste 1, b. m. b. r. [1971], s. 12–13; Arbeiter-Zeitung Nr. 212, 12. 9. 1971, s. 1, Das wollen die Sozialisten.

37 107 Vorschläge für Österreich. ÖVP. Wir lösen Probleme. Wir wirtschaften besser. Wien [1971], bez paginace, kapitola IV., bod 1, V., bod 1, VI., bod 5.

šli nejdále ze všech kandidujících subjektů, když požadovali integraci Rakouska do jednotného vnitřního trhu připravovaného Evropským hospodářským společenstvím.³⁸

Sociální demokracie předvedla v následujících týdnech velmi účinné umístění (positioning) na rakouském volebním trhu.³⁹ Během předvolební kampaně dokázala strategicky správně komunikovat s veřejností o hlavním volebním cíli. Zdvořile požádala voliče o maximalizaci podpory. Bruno Kreisky vysvětloval občanům výhody jednobarevné vlády, aniž by popřel vlastní politickou minulost. Jako státní sekretář pro zahraničí a posléze vedoucí rezortu diplomacie byl nedílnou součástí velké koalice. V kampani nepopíral její zásluhy na prosperitě Rakouska. Nicméně k tomu neváhal dodat, že období jednobarevných vlád (1966–1971) ukázalo vyspělost demokracie v alpském státě a nenaplněné obavy před zneužitím moci, koneckonců absolutní majorita SPÖ by neznamenal konec spolupráce v Národní radě. Kreisky pokládal jednobarevnou vládu za efektivnější formu vládnutí než velkou koalici, neboť dokázala svižněji reagovat na aktuální témata. Obdrželi-li sociální demokracie o 1,5 procentních bodů více než při posledních parlamentních volbách, budou diskuse o velké nebo malé koalici bezpředmětné. V opačném případě vyjádřil spolkový kancléř připravenost jednat s lidovci nebo Svobodnými o společné vládě. Hlavní kritérium pro výběr koaličního partnera spočívalo ve shodě na společném programu.⁴⁰

Lidovci přicházeli do voleb s cílem získat alespoň relativní většinu. Otázku budoucí koalice nechali záměrně otevřenou. Namísto toho se omezili na všeobecné fráze o novém modelu spolupráce na bázi realizace konkrétních projektů v oblasti kooperace s Evropským hospodářským společenstvím, udržení pozitivního ekonomického vývoje, růstu reálných mezd a provedení úspor ve státním aparátu.⁴¹

Svobodní na rozdíl od parlamentních voleb 1970 nevyloučili spolupráci na koaliční bázi s SPÖ. Za svůj hlavní cíl v podzimním klání proklamovali zabránění zisku absolutní většiny jedné z velkých stran i jejich vzájemné koalici. Předseda

38 FPÖ-Schwerpunkte im neuen Nationalrat. Vorgelegt bei der Pressekonferenz der FPÖ am 14. September 1971, b. m., b. r., s. 4, 6–9, 11–12, 15.

39 V odborné politologické literatuře se anglický pojem positioning buď nepřekládá, nebo se používají výrazy umístění/umístování. Jedná se o jeden ze základních pojmů ekonomického marketingu později aplikován na politický trh. K jeho rozmanité definici srov. např. zásadní práci Marshment-Lees, Jennifer et. al: *Political Marketing. Principles and Applications*. London – New York 2019, 3th edition, s. 20–24.

40 Arbeiter-Zeitung Nr. 210, 10. 9. 1971, s. 2, Kreisky: Homogene Regierung ist geeigneter als große Koalition; Nr. 217, 18. 9. 1971, s. 2, Kreisky: Alleinregierung und Zusammenarbeit sind vereinbar; Nr. 231, 5. 10. 1971, s. 3, Die Hoffnung wandelte sich in Vertrauen.

41 Die Presse Nr. 7053, 7. 10. 1971, s. 1, Schleinzer: Neues Koalitionsmodell.

FPÖ Friedrich Peter⁴² považoval sociální demokracii za favorita na prvenství ve volbách, čímž nepřímou vyjádřil ochotu podílet se s SPÖ na společné vládě.⁴³

V kontextu zacílení (targetingu) předvolební kampaně upřednostnila sociální demokracie jednotlivé programové priority před personalizací.⁴⁴ Tematicky do určité míry navazovala na předchozí parlamentní volby, kdy sama sebe stylizovala do pozice garanta moderního, bezpečného a perspektivního Rakouska. Mezi hlavní témata předvolební kampaně patřily 7. září prezentované programové priority. Jednalo se o snahu prodloužit průměrnou délku života a podstatně snížit dětskou úmrtnost prostřednictvím zlepšené lékařské péče a osvěty o škodlivých vlivech na zdraví člověka. Značný sociální akcent zahrnoval cíl odstranit v Rakousku chudobu. Podle Kreiského zhruba 360 000 lidí hospodařilo s 1 500 šilinky na měsíc. Po odečtení nákladů na bydlení jim v peněžence zůstala jen nepatrná částka, a proto museli zvážit ostatní životní potřeby, například koupi nových šatů.⁴⁵

Důležitou součástí kampaně byl důraz na podporu tradičních rodin s dětmi v kombinaci s rovnými šancemi na vzdělání.⁴⁶ Inzerátu „*V mém programu je bezpečnost a dobrá budoucnost na prvním místě*“ dominovala spokojená matka v náručí se svojí ratolestí. Text připomíná vyplacení jednorázového příspěvku při narození potomka ve výši 2 000 šilinků, nárůst příspěvku na děti o 40 šilinků měsíčně, zavedení jízdného zdarma do školy, nebo podporu školáků až do výše 6 000 šilinků ročně. Současně v inzerátu v rozsahu malého portrétu vyobrazený kancléř Kreisky sliboval lepší zdravotní péči, ochranu životního prostředí, a především jednorázový příspěvek pro všechna uzavřená manželství ve výši minimálně 10 000 šilinků.⁴⁷

42 Friedrich Peter (1921–2005), člen NSDAP a důstojník SS. Jeden ze spoluzakladatelů FPÖ. 1955–1966 člen hornorakouského zemského sněmu, 1958–1978 předseda FPÖ, 1966–1986 poslanec Národní rady, 1970–1986 předseda poslaneckého klubu FPÖ. K Peterově kontroverzní osobě srov. Luther, Kurt Richard: Friedrich Peter. In: Die Politiker. Karrieren und Wirken bedeutender Repräsentanten der Zweiten Republik, ed. Herbert Dachs – Peter Gehrlich – Wolfgang C. Müller. Wien 1995, s. 435–445.

43 Arbeiter-Zeitung Nr. 204, 3. 9. 1971, s. 2, Die FPÖ ist nach allen Seiten offen; Nr. 214, 15. 9. 1971, s. 2, FPÖ will Regierungsbeteiligung.

44 Targeting (zacílení) znamená identifikaci politického subjektu se zvolenou strategií, například přijetím programových priorit a jejich následnou prezentací. K tomu srov. Marshment-Lees, Jennifer et. al: Political Marketing, s. 18–20.

45 Arbeiter-Zeitung Nr. 219, 21. 9. 1971, s. 3, „*Noch anderthalb Prozent – das müßte möglich sein!*“; Nr. 223, 25. 9. 1971, s. 6, Dagegen muß etwas getan werden: Die Österreicher sterben zu früh.

46 Arbeiter-Zeitung Nr. 209, 9. 9. 1971, s. 12, inzerát: Gerade jetzt geben Sie viel Geld aus? Für Schulbücher; Kratzer, Walter: ÖVP-Nein war für Eltern teuer. In: Arbeiter-Zeitung Nr. 235, 9. 10. 1971, s. 3.

47 Arbeiter-Zeitung Nr. 207, 7. 9. 1971, s. 10, inzerát: Bundeskanzler Dr. Bruno Kreisky: „*In meinem Programm stehen Sicherheit und eine gute Zukunft an erster Stelle*“.

Za nečekaný úspěch v předchozích parlamentních volbách vděčila SPÖ také zvýšené podpoře nastupující generace. V kampani se proto speciálně zaměřila na mladé voliče. Opětovně kombinovala výčet vybraných již učiněných opatření vlády (zkrácení prezenční vojenské služby, zvýšení příspěvků pro novorozence a děti nebo snížení daní z příjmu) s vizí budoucího vývoje země. Nastupující generaci nabízel Bruno Kreisky pokračování ve výstavbě moderního Rakouska charakterizovaného plnou zaměstnaností, rychlým hospodářským růstem a lepšími pracovními místy.⁴⁸ V průběhu kampaně SPÖ navýšila slibovanou částku „svatebního startovního“ z 10 000 na 15 000 šilinků.⁴⁹ Kreisky voličům osobně garantoval rychlé vyplacení daru (nikoli půjčky), bude-li SPÖ mít odpovídající zastoupení v parlamentu vyjádřené sloganem „jasné poměry“.⁵⁰

Sociální demokracie obohatila rakouskou politickou komunikaci na počátku sedmdesátých let o nový prvek. Stejně jako během předchozích parlamentních voleb využila otevřenou podporu populárních osobností z řad umělců nebo vědců. Zamýšlela tím inspirovat především nerozhodnuté voliče.⁵¹ Inzerátu „*Úspěšní Rakušané říkají: Nyní jsme také pro dr. Kreiského*“ dominoval portrét Senty Bergerové⁵². Jedna z tehdejších nejoblíbenějších rakouských hereček voličům sdělila: „*Jsem Rakušanka a miluji svoji zemi. Jsem pro tradice – ale nikoli v politice. Jsem pro sociálnědemokratické Rakousko. Jsem pro reformy a jsem pro dr. Kreiského*“.⁵³ Bergerovou doplňovaly menší portréty básníka Wolfganga Bauera⁵⁴, horolezce Fritze Morawece⁵⁵ nebo vědce Karla Kaindla⁵⁶.

48 Arbeiter-Zeitung Nr. 229, 2. 10. 1971, s. 12, inzerát: Bundeskanzler Dr. Bruno Kreisky: „*Ein offenes Wort an alle jungen Menschen, die von der Zukunft viel erwarten.*“

49 Arbeiter-Zeitung Nr. 207, 7. 9. 1971, s. 1, Eine echte Starhilfe für junge Ehepaare: Androsch bietet 15.000 S bar auf die Hand.

50 Arbeiter-Zeitung Nr. 214, 15. 9. 1971, s. 12, inzerát: Bundeskanzler Dr. Bruno Kreisky: „*Wer heiratet erhält 15 000 Schilling als Hochzeitsgeschenk*“

51 Arbeiter-Zeitung Nr. 221, 23. 9. 1971, s. 12, inzerát: Erfolgreiche Österreicher sagen: „*Jetzt sind auch wir für Dr. Kreisky*“.

52 Senta Bergerová (1941), rakouská herečka, nositelka více než dvaceti prestižních uměleckých ocenění, kromě jiného například rakouského Čestného kříže první třídy za zásluhy o vědu a umění a německého Spolkového kříže první třídy za zásluhy. V jednom filmu si zahrála společně kromě jiných také s Alainem Delonem nebo Kirkem Douglosem. Od 2003 působí ve funkci prezidentky Německé filmové akademie.

53 Cit. dle: Arbeiter-Zeitung Nr. 221, 23. 9. 1971, s. 12, inzerát: Erfolgreiche Österreicher sagen: „*Jetzt sind auch wir für Dr. Kreisky*“.

54 Wolfgang Bauer (1941–2005), básník, dramatik, napsal více než 20 divadelních her, část umělců jej považovala za potíživu.

55 Fritz Morawec (1922–1997), horolezec a spisovatel, v roce 1956 vystoupil jako první na 13. nejvyšší horu světa Gašerbrum II.

56 Karl Kaindl (1913–1985), absolvent vídeňské univerzity, biofyzik, vedoucí mezinárodního projektu ozařování potravin i Výzkumného a zkušebního ústavu v Seibersdorfu.

Rovněž v závěru kampaně zůstala sociální demokracie u důrazu na programové priority. Slogan „*Vyhraje v neděli, pokud budete volit SPÖ, kandidátku 1*“ ve stručné podobě připomínal cíle strany v blízké budoucnosti. Moderní Rakousko a „*dobrá vlast všech*“ měla být charakterizována hospodářským růstem, lepšími pracovními místy, moderním zdravotnictvím, ochranou životního prostředí a rovnými šancemi v oblasti vzdělání pro děti.

Třebaže se sociální demokracie zaměřila na vlastní programové priority, reagovala do určité míry na dvě zásadní slabá místa předvolební kampaně lidovců. Prezentovaná forma volebního programu ÖVP představovala zásadní strategickou chybu. Celkem 107 požadovaných opatření vyvolalo u části veřejnosti oprávněný dojem příliš ambiciózních cílů zamýšlených uskutečnit během pouhých čtyř let. Sám lídr ÖVP Karl Schleinzer přiznal, že se jedná o program nikoliv na jedno funkční období, nýbrž na celá sedmdesátá léta. Výhrady SPÖ směřovaly především k chybějícímu vyčíslení nákladů a zdrojů financování všech návrhů. Na základě propočtů ministerstva financí považovala lidovecké plány za katastrofu pro rakouské veřejné finance. Do roku 1975 by údajně způsobily schodek státního rozpočtu ve výši 45 miliard šilinků.⁵⁷ Některé požadavky označila za příliš pozdní, již realizované Kreiského vládou, asociální nebo dokonce směšné. Sociálnědemokratické noviny Arbeiter-Zeitung si neodpustily jízlivou poznámku, když konstatovaly: „*Celkově lze říci, že 107 bodů Rakouské lidové strany (ÖVP) je vesměs programem strany, která počítá s tím, že příštích několik let stráví v opozici a nemusí se obávat o realizaci svých návrhů.*“⁵⁸

Vedle příliš rozsáhlého a místy málo konkrétního programu lidovců, socialisté v předvolební kampani využili druhou zásadní slabinu ÖVP. Dne 9. září lidovecké předsednictvo po bouřlivé diskusi schválilo tři „*nezávislé*“ osobnosti na kandidátní listině.⁵⁹ Jednalo se o profesora vídeňské univerzity Felixe Ermacorů,⁶⁰ tehdejšího starostu města Gleisdorf, člena Svobodných Rudolfa Heinze Fischera⁶¹ a bývalého lidoveckého poslance Ernsta Strachwitze⁶². Všichni tři kandidáti měli

57 Arbeiter-Zeitung Nr. 223, 25. 9. 1971, s. 1, Teure 107 Punkte der ÖVP: Im Jahre 1975 Budgetdefizit bereits 45 Milliarden S.

58 Cit. dle: Arbeiter-Zeitung Nr. 210, 10. 9. 1971, s. 3, Oppositionsrolle für die 70er Jahre.

59 KvVI, BPV, 9. 9. 1971, s. 3–5.

60 Felix Ermacora (1923–1995), ústavní právník, autor mnoha odborných publikací, 1967–1973 předseda Rakouského alpského spolku, 1971–1990 poslanec Národní rady za ÖVP.

61 Rudolf Heinz Fischer (1916–2011), člen NSDAP, 1965–1975 starosta obce Gleisdorf, 1971–1975 poslanec Národní rady za ÖVP.

62 Ernst Strachwitz (1919–1998), účastník 2. světové války, zakladatel nacionalistické organizace Junge Front, v roce 1958 začal vydávat časopis Neue Ordnung, 1949–1953 poslanec Národní rady, 1951 vyloučen z ÖVP, 1971 zvolen opětovně poslancem Národní rady, mandátu se však vzdal.

spíše blízko k Svobodným než lidovcům. Největší emoce vyvolávala minulost Ernsta Strachwitze. Patřil mezi vydavatele časopisu, kde se objevovaly antisemitské texty, včetně narážek na židovský původ kancléře Kreiského.⁶³

Zahrnutím třech kandidátů národně konzervativního až nacionalistického ražení a začleněním části bývalých funkcionářů FPÖ do předvolební kampaně spatřoval Karl Schleinzer obohacení programu ÖVP o nové prvky. Současně v souladu s „*inhalační teorií*“ někdejšího kancléře a předsedy lidovců Julia Raaba zamýšlel vytvořit integrační stranu po vzoru německé CDU/CSU. Překvapivý záměr měl podle riskantní kalkulace Schleinzera bezprostředně přinést zhruba 30 procent hlasů Svobodných a napomoci tak vítězství lidovců v parlamentních volbách.⁶⁴

Sociální demokracie reagovala na neobvyklý krok ÖVP negativně a pokládala jej za nebezpečný posun ke krajně pravicovým názorům.⁶⁵ Sociálnědemokratický tisk neváhal a názory třech prezentovaných kandidátů zařadil spíše k pravému křídlu Svobodných, které spojuje výhradně odpor vůči sociálnědemokratickému („*rudému*“) kancléři.⁶⁶ Ostrými slovy hodnotil krok lidovců samotný Kreisky. Označil pravicový kurz ÖVP pod vedením Schleinzera za možnou překážku při vytvoření velké koalice. Hovořil přitom o lidech s kriminální minulostí, aniž by uvedl konkrétní jména a obvinil lidovce z fašizoidních tendencí. Lídr ÖVP Karl Schleinzer Kreiského interpretaci odmítl; připomněl mu, že není soudce, aby posuzoval, kdo je lepším demokratem. Takovéto metody podle Schleinzera používají komunisté k pomluvám soupeře a zároveň tím chtějí odvést pozornost od vlastních záměrů a obtíží.⁶⁷ Jak ukazují volební výsledky, strategický záměr předsedy ÖVP nepřinesl očekávaný efekt. Z důvodu nedostatečného množství relevantních dokumentů nelze přesně určit, do jaké míry ovlivnila nominace třech „*nezávislých*“ kandidátů rozhodování elektorátu. Minimálně kontroverzní Strachwitzova minulost vyvolávala u části lidovecké členské základny nesouhlas.⁶⁸

Na počátku sedmdesátých let minulého století dominovalo z hlediska metod předvolební kampaně setkání s občany. Jednalo se o neúčinnější nástroj k mobilizaci vlastních příznivců a k přesvědčení nerozhodnutých voličů. Roli pomyslné

63 Traxler, Günther: „*Mit unveränderten Grundsätzen!*“. In: Arbeiter-Zeitung Nr. 232, 6. 10. 1971, s. 3.

64 Kriechbaumer, R.: *Ära*, s. 113.

65 Arbeiter-Zeitung Nr. 211, 11. 9. 1971, s. 1, VP-Wahlauftakt: Ruck nach rechts.

66 Scheuch, Manfred: „*Zusammengerückt – wohin?*“. In: Arbeiter-Zeitung Nr. 211, 11. 9. 1971, s. 2.

67 Plasil, T.: *Verhältnisse*, s. 63.

68 Arbeiter-Zeitung Nr. 214, 15. 9. 1971, s. 1, „*Vierte ÖVP-Bund*“ konstituiert; Nr. 215, 16. 9. 1971, s. 1, ÖVP-Spitze uneinig über ihre „*Unabhängigen*“; Nr. 221, 23. 9. 1971, s. 1, Zwist in der ÖVP wegen Strachwitz.

lokomotivy převzal zcela logicky Bruno Kreisky. Chybějící dokumentace neumožňuje přesně zmapovat kancléřův itinerář. Podle nepříliš spolehlivého tvrzení sociálnědemokratických novin *Arbeiter-Zeitung* navštívil Kreisky od počátku září do 4. října 150 míst za účasti více než 180 000 občanů.⁶⁹ Každopádně dochované torzovité materiály podávají jasný důkaz o jeho enormním nasazení. Například 10. září stihl osm setkání s voliči.⁷⁰ Následující den, 11. září, zvládl rekordních 12 zastávek. Začal v 9 hodin ráno ve Štýrském Hradci a končil až v 20 hodin v horonakouském Amstettenu.⁷¹ Na kontaktní kampani se podíleli také další členové vlády.⁷² Po Kreiským byl pravděpodobně nejčastěji využíván ministr financí Hannes Androsch,⁷³ vedoucí rezortu obchodu Josef Staribacher⁷⁴ a ministryně pro vědu a výzkum Hertha Firnbergová⁷⁵. Vyjma ojedinelých kritických poznámek Staribachera měli všichni z průběhu předvolebních setkání dobrý dojem z početné účasti zvědavých občanů, včetně nečlenů SPÖ.⁷⁶

Kontaktní kampaň doplňovala inzerce v tištěných periodikách, rozhlasu a televizi. Pomyslný vrchol předvolební kampaně v masových médiích představovala diskuse dvou uchazečů o funkci spolkového kancléře. Velmi kultivovaný televizní duel Bruna Kreiského a Karla Schleinzera proběhl 29. září 1971 v rakouské ORF. Spolkovému kancléři vyhovoval daleko více než jeho vyzvateli. Kreisky působil

69 *Arbeiter-Zeitung* Nr. 231, 5. 10. 1971, s. 1, Wahlkampf im Finish: 180.000 hörten Kreisky.

70 *Arbeiter-Zeitung* Nr. 210, 10. 9. 1971, s. 2, AZwahlservice.

71 *Arbeiter-Zeitung* Nr. 211, 11. 9. 1971, s. 2, AZwahlservice.

72 Hypotéza vychází z údajů uveřejněných v rubrice AZwahlservice otištěných v *Arbeiter-Zeitung* ve dnech 10. 9., 11. 9., 17. 9., 24. 9., 25. 9., 28. 9., 1. 10., 3. 10. 1971.

73 Hannes Androsch (1938), 1967–1981 poslanec Národní rady, 1970–1981 ministr financí, 1976–1981 vicekancléř. K jeho osobě srov. Wysocki, Josef: Hannes Androsch. In: *Die Politiker. Karrieren und Wirken bedeutender Repräsentanten der Zweiten Republik*, ed. Herbert Dachs – Peter Gehrlich – Wolfgang C. Müller. Wien 1995, s. 41–47.

74 Josef Staribacher (1923–2014), 1961–1983 poslanec Národní rady, 1970–1983 ministr pro obchod, živnosti a průmysl. K jeho osobě srov. Rathkolb, Oliver: Josef Staribacher. In: *Die Politiker. Karrieren und Wirken bedeutender Repräsentanten der Zweiten Republik*, ed. Herbert Dachs – Peter Gehrlich – Wolfgang C. Müller. Wien 1995, s. 540–547.

75 Hertha Firnbergová (1909–1994), 1959–1963 členka Spolkové rady, 1963–1983 poslankyně Národní rady, 1970–1983 ministryně pro vědu a výzkum, v roce 1979 krátce pověřena vedením Ministerstva zdravotnictví a ochrany životního prostředí. K její osobě srov. Steininger, Barbara: Hertha Firnberg. In: *Die Politiker. Karrieren und Wirken bedeutender Repräsentanten der Zweiten Republik*, ed. Herbert Dachs – Peter Gehrlich – Wolfgang C. Müller. Wien 1995, s. 134–140.

76 K názorům Josefa Staribachera na koncepci předvolební kampaně a jeho dojmy ze setkání s voliči srov. Stiftung Bruno Kreisky, Wien, f. Josef Staribacher, Deník, záznam z 11. 9., 13. 9. a 17. 9. 1971.

uvolněně a přirozeně, mluvil pomalu a srozumitelně.⁷⁷ Schleinzerovy pokusy přesvědčit diváky o neschopnosti socialistické vlády hospodařit a plnit předvolební sliby vyzněly do ztracena. Výborně připravený Kreisky argumentoval různými statistickými daty s cílem vyvolat dojem, že SPÖ ukázala v předešlých měsících schopnost lépe spravovat Rakousko než lidovci. Podle spolkového kancléře přijetím některých zákonů vykročila alpská republika směrem k modernímu státu charakterizovanému blahobytem k prospěchu občanů, plnou zaměstnaností, hospodářským růstem a rovnými příležitostmi pro všechny děti.⁷⁸

V neděli 10. října 1971 dosáhla sociální demokracie svého největšího úspěchu v dosavadní historii. Již po sčítání prvních volebních obvodů se rýsovalo splnění hlavního volebního cíle. Postupem času nabýval úspěch SPÖ stále reálnějších kontur. Předběžné výsledky voleb zveřejněné kolem 20:45 hod. hovořily jasnou řečí. Sociální demokracie (jak ukazuje tabulka číslo 1) dokázala získat nadpoloviční většinu mandátů v Národní radě.

Tabulka: Výsledky rakouských parlamentních voleb 10. října 1971⁷⁹

Název strany (zkratka)	Počet získaných hlasů	Získané hlasy v procentech	Získané hlasy v procentech (srovnání 1970/1971)	Počet mandátů
SPÖ	2 280 168	50,04	+ 1,62	93
ÖVP	1 964 713	43,11	- 1,58	80
FPÖ	248 473	5,45	- 0,07	10
KPÖ	61 762	1,36	+ 0,38	0

Bruno Kreisky zhodnotil počínání sociální demokracie slovy: „*Jsem přesvědčen, že dnešní volební úspěch představuje začátek dalších úspěchů.*“⁸⁰ Vítěz voleb nechtěl hovořit o budoucím modelu vládnutí na spolkové úrovni. Za podmínku k uzavření eventuální koalice označil shodu na „*užitečném a dobrém*“ programu. O dva dny později, 12. října, odmítlo předsednictvo SPÖ vstoupit do koaličních jednání. Dalo tak zelenou pokračování jednobarevné vlády v Národní radě.

77 Na Kreiského rozvážné tempo mluvení upozorňuje jeho sekretář Wolfgang Petrisch. K tomu srov. Petrisch, Wolfgang: Bruno Kreisky. Die Biografie. 6. Auflage. Sankt Pölten – Salzburg 2011, s. 192.

78 Wahl 1971: TV-Duell Schleinzer – Kreisky, dostupné z: <https://tvthek.orf.at/history/Elfeantenrunden-und-TV-Duelle/6524795/Wahl-1971-TV-Duell-Sleinzer-Kreisky/6240697> [19. 3. 2024].

79 K výsledkům voleb srov. Die Nationalratswahlen vom 10. Oktober 1971, ed. Bundesministerium für Inneres. Wien 1971.

80 Cit. dle: Arbeiter-Zeitung Nr. 237, 11. 10. 1971, s. 3, Kreisky: „*Der Anfang für weitere Erfolge*“.

Závěr

Sociální demokracie předvedla v roce 1971 úspěšné umístění na rakouském volebním trhu spojené s vizuálně nadčasově pojatou předvolební kampaň. Spočívala v rakouském kontextu ojedinělém propojení bílé, červené a místy oranžové barvy s jasnými a srozumitelnými hesly s cílem zprostředkovat vizi pozitivního rozvoje Rakouska. SPÖ pokračovala ve strategii z minulých voleb do Národní rady, když se opětovně sebestylizovala do pozice jediného garanta moderního a prosperujícího Rakouska. Zdařile zúročila některá populární rozhodnutí jednobarevné socialistické vlády a zdvořile přitom požádala voliče, aby rozhodli, zda chtějí pokračování práce Kreiského týmu. Za půl hodiny věnované volbám 10. října slibovala SPÖ udržení plné zaměstnanosti, pokračování hospodářského růstu, vznik lepších pracovních míst, modernizaci zdravotnictví nebo ochranu životního prostředí. Zvláštní pozornost věnovala podpoře tradičních rodin a nastupující generaci. V kampani dokázala srozumitelně vysvětlit svůj hlavní volební cíl vyjádřený sloganem „jasné poměry“. Třebaže se spíše soustředila na zdůraznění vlastních programových priorit, dokázala dovedně využít i nedostatky konkurenčních lidovců, čímž upozornila na nevýhody velké koalice i nezbytnost hledat konsenzus.

V neposlední radě zúročila přednosti svého nezpochybnitelného lídra. Bruno Kreisky opětovně prokázal ojedinělé schopnosti vést kontaktní kampaň a vysvětlit veřejnosti jednoduše zdánlivě složité záležitosti. Ačkoliv si mohl na základě dřívějších úspěchů nárokovat vysokou míru personalizace kampaně, neučinil tak. Nechtěl u veřejnosti vyvolat dojem arogantního politika, a proto zvolila sociální demokracie pro jedno z hlavních volebních hesel slovní spojení „Kreiského tým“. Lídr SPÖ dále zúročil své mediální kvality; předvolební tiskové konference spolkového kancléře charakterizovala snaha o sdělení podstatného s důrazem na přijatá opatření jím vedené vlády nebo zamýšlené činy, obdrželi SPÖ odpovídající důvěru elektorátu. Úspěšná a efektivní předvolební kampaň představovala pro sociální demokracii jeden ze základů komunikace s veřejností v následujících letech.

Election campaign of the Austrian Social Democrats in autumn 1971

Despite the relatively extensive research on the Second Austrian Republic, the analysis of contemporary political communication remains on the margins of scholarly interest. The study therefore focuses, on the basis of accessible sources of party provenance and the contemporary press, on the electoral campaign of the Social Democrats in the context of the early parliamentary elections held on 10 October 1971. At that time, the SPÖ achieved the greatest success in its history, winning a majority of seats in the National Council for the first time.

In terms of positioning, the Social Democrats' election campaign was based on two well-chosen slogans: 'Clear proportions' and 'Let Kreisky and his team work'. The aim was to motivate voters to maximise support, preferably by winning an absolute majority of seats in the National Council. At the same time, they wanted to remind the electorate that if it wants the current workable government formation to continue, it must show confidence in it by voting in the upcoming elections. During the election campaign, the SPÖ prioritised individual programme priorities over personalisation, focusing on the leader and incumbent Chancellor Bruno Kreisky. The thematic focus was primarily on the work of the Socialist-led one-party government to date, with an emphasis on continuing the recently launched modernisation of Austria. At the same time, it promised voters to eradicate poverty, increase life expectancy by improving health care, maintain full employment and continue economic growth. It paid some attention in the campaign to the shortcomings of the People's Party's election programme, which was intended to draw public attention to the advantages of a one-colour government.

One of the key components of the success was undoubtedly the personality of SPÖ leader Bruno Kreisky. The Federal Chancellor has shown an exceptional ability to conduct a contact campaign and to communicate with the electorate. Like few others, he was able to explain seemingly complex issues to the public in simple terms. Kreisky's media appearances were characterised by their matter-of-factness and a desire to convey the essentials. The Social Democrats therefore demonstrated a successful and effective way of communicating with the electorate during the intensive phase of the election campaign. It was able to use the experience gained successfully during the following decade.

MATERIÁLŸ

